

NOVA STARA PRIČA

Žuti listovi kao iz herbarijuma, tek malo uvrnuti ka spolja ili ka unutra, još neoštećeni, ujednačeno osušeni. Nije to, još, lišće smrvljeno i pomiješano u vlažnu masu u kojoj samo ponekad zašušti korak.

Sećam se... U Krakovu park i kroz njega fijuče jesenji vjetar, a ja pridržavam šešir jednom, a prikupljeni šal i okovratnik mantila drugom rukom, u neravnoj borbi.

„Gdje je to sunce što je ugasilo u rijeci Visli, juna mjeseca one lude godine, gdje je to sunce za vodom i poljem visoke raži koja dozrijeva?“

Da mi je sad te svježine, te hladnoće od koje se ježi i uspravlja moja unutrašnjost. Davim se već treći dan u smradu i ustajalom vazduhu ovog kazamata.

Šta god činio, kud god se okrenuo ili kročio u ovoj oskudnoj ćeliji, svud je tijesno i strašno. U grudima boli od te tjeskobe, od beznađa, od manjka vazduha, od manjka informacija, i najstrašnije pomisli, ali i mogućnosti da se one i realizuju, a to je, da mogu da mi učine šta god žele, i to da prikažu kako god žele...

Mogu smisliti i najnevjerojatniju priču zašto su me zatvorili, i posebno zašto su me lišili života, i niko se neće usuditi da ih pita bilo šta, da ne povjeruje.

Samo iz jednog, gotovo nemogućeg ugla, kad se popnem i stanem na krevet, i kad ima barem malo vjetra napolju, mogu vidjeti vrh krošnje nekog drveta. Vjerovatno je topola, zaključujem i po visini, ali i obliku već prorijeđenog lišća koje nemilosrdno kida vjetar, a ona kao da se pretjerano i ne brani, nesrećna, slutim, što je posađena baš tu, u dvorištu zatvora...

Sjedam... Uzimam papir i olovku. Hvala Bogu da sam ih konačno dobio.

Zapisujem skoro ukočenim prstima...

„Dani mi prolaze uzalud. Najljepši izvori dušini presahnuše. Izgubio sam dodir sa svima koji me vole i razumiju, taj spasonosni dodir koji nas krijepi i drži, koji djelima našim daje poticaj i snagu, i življenju našem smisao.“

Posve sam otcijepljen. Tonem u zaboravu. Prekriva me žalost. Sam sebi dolazim kao svijeca koju su zaboravili ugasiti pa izgara svu noć na oltaru kao neviđena žrtva u gluho doba.

Najteže je čovjeku kad sâm nad sobom osjeti samilost.“

Odlazem papir i olovku, dlanom prelazeći preko očiju, te naslanjam glavu na ruke potom, i ostajem tako. Kao da mi je za malo lakše, kao da sam odlio iz ove čaše gorčine, kao da... Ah, ne usuđujem se sad pri nevidjelu prvog sumraka pročitati ono što sam zapisao. Ionako imam vremena, ili se barem nadam. Ono što je sigurno, kad izađem odavde, a nadam se i molim se Bogu, da hoću, biće potrebno mnogo truda da se ove potekle i istekle iz mene, naprsila, riječi, razvrstaju na logične i prihvatljive cjeline i razumljive ulomke. Pa ipak sam, koliko god mi i samom to bilo čudno i nelogično, srećan. Da srećan, svemu uprkos, a tu

sreću, eto, izazvala je pregršt riječi, koje kao da su me iznutra umile, okrijepile, podigle moj pogled na neko brdašće, i ja sam jasno vidio da ovo ne može biti sve, da ovo ne smije biti kraj. Osvijetlile su mi tajne odaje moga bića, i kao da sam kroz njihovu toplu i nejasnu svjetlost spoznao da sam bogat, i da Bog neće dopustiti da to bogatstvo bude pokopano u hladni zemni kal.

Više po sjećanju, nego što sam mogao, zapravo, vidjeti, čitao sam netom napisano:

„U sumrak pevaju devojke. Njini su glasovi meki i dahnu svežinom cveća i ljubavi. Njina je pjesma blaga, kao kad behar opada. Ona ima nešto od mojih ljubavi: davno, toplo i lepo. Ona podseća na sarajevske sumrake, kad jablanovi sjaju u crvenu zlatu, kao vitke ponosne žene.

Kao rumene latice, zasiplju me glasovi. Pevaju devojke. Pevaju lepo. To liči na pozdrav od starih prijatelja, na spomen onoga što proživih u ljubavi i zanosu. One pevaju, u suton, kao sreća moja da mi rupcem maše.

Ali srce je moje tamno jezero, koga ništa ne diže i u kom se niko ne ogleda.“

– Hvala Ti, Gospode, hvala Ti, Gospode, ponavljao sam utješeno, barem za taj dan, dok su se suze sakupljale u očima i žestoko pekle.

Koliko god se trudio da ignorišem stvarnost, da zamišljam nešto drugo, užasan smrad, ustajali vazduh, ne dopuštaju mi to.

Ustajem, naslanjam čelo na ledeni zid kazamata.

Po njemu i sa njega, i iz njega, ulaze u mene mimo pogleda, mimo osjetila, krici i vapaji onih koji su slično meni, svoje jade i dileme, svoja pitanja života i smrti pred njima izgovarali, dubili, ispisivali...

Odjednom bljesak, i svjetlost... Svjetlosna kugla koja mi, nekako u glavi, iza sklopljenih očiju, iza čela prislonjenog na vlažan i hladan zid, osvjetljava – knjige!

Mnogo knjiga... Na savakoj moje ime – Ivo Andrić!!!

Trudim se svim silama da u tom bljesku koji prekratko traje, pročitam i upamtim naslove... Jedini koji iznosim, izronivši u surovu stvarnost, bio je takođe, surov:

Prokleta avlija...

I ponovo se, svemu uprkos, osmjehujem...

Istina je, dakle, hvala Ti, Gospode...

Ipak ću izaći odavde, ipak ću živjeti, pisaću i dalje...

Osmjehujem se, dok zabezeknut mojim osmijehom, stražar otvarajući vrata, izgovara moje ime: „Andric Ifo. Geh spazieren! Auf den Hof!“¹

Hvala Bogu! Konačno ću udahnuti svjež zrak. Vidjeću bar nekoliko žutih, neveselih listova, koje neće niti usrećiti, a još manje spasiti moja radost...

¹ „Andrić Ivo. Polazi u šetnju! U dvorište!“